

Корпоративне шахрайство в умовах повоєнного відновлення України є не лише економічною, але й психологічною проблемою з двома якісно різними механізмами виникнення. Емпірично верифікована модель подвійного шляху моральної дерегуляції демонструє: диспозиційний і соціально-груповий ризики є статистично незалежними, вимагають різних діагностичних інструментів і різних превентивних стратегій. Ігнорування цієї гетерогенності обмежує ефективність існуючих систем корпоративної безпеки. Інтеграція психологічного профілювання у практику відбору персоналу та управління організаційними ризиками є перспективним напрямом зміцнення економічної безпеки України в перехідний період.

Література:

1. ACFE. Occupational Fraud 2024: A Report to the Nations. Austin : Association of Certified Fraud Examiners, 2024.
2. Moshagen M., Hilbig B. E., Zettler I. The dark core of personality. *Psychological Review*. 2020. Vol. 127, № 2. P. 256–283.
3. Tajfel H., Turner J. C. An integrative theory of intergroup conflict. *The Social Psychology of Intergroup Relations* / ed. by W. G. Austin, S. Worchel. Monterey : Brooks/Cole, 1979. P. 33–47.
4. Umphress E. E., Bingham J. B. When employees do bad things for good reasons. *Organization Science*. 2011. Vol. 22, № 3. P. 621–640.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-2-83>

ЕКЗИСТЕНЦІЙНА КРИЗА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ: ЕМОЦІЙНІ ТА СМИСЛОВІ АСПЕКТИ

Грановська А.

здобувачка четвертого курсу спеціальності Психологія

Міжнародний університет

*Науковий керівник: **Бедан В. Б.***

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та психології

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

Сучасні суспільні трансформації, зумовлені повномасштабною війною в Україні, суттєво впливають на психоемоційний стан особистості, змінюють систему життєвих цінностей, смислів і уявлень про майбутнє. Особливо вразливою до цих змін є студентська молодь, яка перебуває на етапі професійного самовизначення та формування життєвих перспектив.

Переживання воєнного досвіду в цьому віковому періоді може супроводжуватися підвищенням рівня тривоги, стресу, апатії, безнадійності, а також актуалізацією екзистенційних питань сенсу життя, свободи та майбутнього.

Останні дослідження свідчать, що війна виступає не лише потужним стресогенним чинником, а й глибоким екзистенційним викликом, який порушує базові уявлення людини про безпеку, стабільність і сенс життя [1–7]. У працях Т. М. Титаренко війна розглядається як форма тривалої травматизації, що супроводжується звуженням життєвих перспектив, порушенням цілісності ідентичності та зниженням здатності до сенсотворення [7]. Н. М. Калька підкреслює, що екзистенційні переживання студентської молоді в кризових умовах можуть набувати як трансформаційного, так і деструктивного характеру залежно від рівня психологічних ресурсів особистості [2].

З метою уточнення особливостей переживання воєнного досвіду було використано авторську анкету «Переживання воєнного досвіду», яка дозволяє оцінити емоційні, когнітивно-сміслові, поведінкові, соціально-комунікативні та духовно-екзистенційні аспекти реагування на воєнні події.

У дослідженні взяли участь 63 студенти Міжнародного університету віком 19–22 років, які мають досвід переживання воєнних подій. За результатами дослідження було проведено порівняльний аналіз груп студентів із високим та низьким рівнем екзистенційної кризи.

Результати показали, що у групі студентів із високим рівнем екзистенційної кризи значно частіше спостерігаються інтенсивні емоційні переживання, пов'язані з війною (52,6%), порівняно зі студентами з низьким рівнем екзистенційної кризи (31,6%). Це свідчить про підвищене емоційне напруження, тривожність та труднощі емоційної регуляції у цієї групи.

В умовах війни такі переживання можуть набувати хронічного характеру та виступати проявом глибинної екзистенційної дезорієнтації. Натомість студенти з низьким рівнем екзистенційної кризи демонструють менш інтенсивні емоційні реакції, що може свідчити про вищий рівень психологічної стійкості та ефективніші механізми саморегуляції.

Аналіз когнітивно-сміслових реакцій показав близькі показники у двох групах: 47,4% у групі з низьким рівнем екзистенційної кризи та 42,1% у групі з високим рівнем. Отримані результати свідчать, що більшість студентів незалежно від рівня екзистенційної кризи активно осмислює воєнні події та намагається раціоналізувати власний досвід.

Водночас для студентів із низьким рівнем екзистенційної кризи когнітивно-сміслові реакції можуть виконувати адаптивну функцію та підтримувати відчуття контролю над ситуацією. У групі з високим рівнем екзистенційної кризи дещо нижчі показники можуть свідчити про порушення процесів смислотворення, сумніви щодо життєвих цілей і майбутнього.

Показники поведінкових реакцій виявилися однаковими у двох групах (36,8 %), що свідчить про відносну універсальність поведінкових стратегій студентської молоді в умовах війни. Більшість респондентів використовують схожі способи психологічного захисту та адаптації, зокрема уникання надмірного інформаційного навантаження або тимчасове дистанціювання від стресогенних стимулів.

Проте психологічний зміст цих реакцій відрізняється. Для студентів із низьким рівнем екзистенційної кризи такі стратегії мають переважно адаптивний характер і допомагають зберігати психологічні ресурси. У групі з високим рівнем екзистенційної кризи вони можуть свідчити про пасивність, уникання та зниження життєвої активності.

Аналіз соціально-комунікативного аспекту показав, що студенти з низьким рівнем екзистенційної кризи демонструють вищу соціальну залученість (52,6%), ніж студенти з високим рівнем екзистенційної кризи (36,8%). Це свідчить про важливу роль соціальної підтримки у подоланні наслідків воєнного стресу.

Для студентів із високим рівнем екзистенційної кризи характерними є тенденції до емоційного дистанціювання, відчуження та зниження значущості міжособистісних контактів, що може сприяти посиленню почуття самотності та внутрішньої ізоляції.

Аналіз духовно-екзистенційного виміру показав, що у групі з високим рівнем екзистенційної кризи частіше спостерігаються виражені духовно-екзистенційні переживання (42,1%), ніж у групі з низьким рівнем екзистенційної кризи (36,8%). Для цієї групи війна стає каталізатором глибинних роздумів про сенс життя, цінності та майбутнє.

Водночас духовно-екзистенційні переживання у студентів із високим рівнем екзистенційної кризи часто супроводжуються відчуттям внутрішньої порожнечі, втрати сенсу та безперспективності. Натомість у студентів із низьким рівнем екзистенційної кризи вони можуть мати більш конструктивний характер і сприяти переосмисленню життєвих цінностей.

Отримані результати свідчать, що студенти з високим рівнем екзистенційної кризи переживають воєнний досвід більш інтенсивно на емоційному та духовно-екзистенційному рівнях, демонструють тенденцію до соціального дистанціювання та зниження ефективності смислотворчих процесів. Натомість студенти з низьким рівнем екзистенційної кризи характеризуються більшою соціальною залученістю, психологічною стійкістю та збереженішими ресурсами адаптації.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що характер переживання воєнного досвіду істотно залежить від рівня екзистенційної кризи, що має важливе значення для розробки програм психологічної підтримки студентської молоді в умовах війни.

Література:

1. Воронова В., Ковальчук В., Велько К. Психоемоційний стан учнів підліткового віку в умовах війни в Україні. *Scientific journal Physical culture and sport: scientific perspective. Scientific Perspective*. 3(1). 2025. С. 30–38 [https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).117](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).117)
2. Калька Н. М. Екзистенційні переживання здобувачів закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання у кризові періоди суспільства. Дис. доктора філософії, Львівський державний університет внутрішніх справ. 2024. 245 с.
3. Карамушка Л.М. Психічне здоров'я особистості в умовах війни: як його зберегти та підтримати: методичні рекомендації. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2024. 48 с.
4. Кашкалда Д. А., Рак Л. І., Камарчук Л. В., Сухова Л. Л., Волкова Ю. В. Зміни показників стрес-регулюючих систем у підлітків на тлі війни в Україні. ДУ «Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків НАМН України». Харків. *Modern Pediatrics. Ukraine*. 2023. 8 (136). С. 61–66. doi: 10.15574/SP.2023.136.61
5. Панченко О. А., Кабанцева А. В., Сердюк І. А. Стрес в умовах воєнного стану та його наслідки для психічного здоров'я молоді. Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія Психологія. Випуск 3. 2025. С. 65–69. DOI <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2025.3.11>
6. Сохор Н., Ясній О., Сماشна О., Гашімова Н. Вплив війни та вимушеного переселення на психічне здоров'я дітей і підлітків (огляд літератури) *Психосоматична медицина та загальна практика* Том 9 № 1. 2024. С.1–9 DOI: 10.26766/pmgrp.v9i1.471
7. Титаренко Т. М., Дворник М. С., Климчук В. О. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій: практичний посібник / за наук. ред. Т.М. Титаренко; НАПН України; Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2019. 220 с.